

Gerundium

Gerundium je slovesné **substantivum**, které pojmenovává děj. Odvozuje se sufixem *-nd-* od prezéntního slovesného kmene: *lauda-nd-*, *mone-nd-*, *lege-nd-*, *audie-nd-*.

Gerundium patří ke 2. deklinaci (tzv. *o*-kmeny), jedná se o **neutrum** a tvoří se **jen v singuláru** a jen v tzv. **nepřímých pádech** (tj. v genitivu, dativu, akuzativu a ablativu).

Gerundium označuje slovesný děj v současnosti, má tedy stejný význam jako infinitiv od prezéntního kmene. Infinitiv lze – přesně opačně než gerundium – použít jen v nominativu a v akuzativu bez předložky (jako přímý předmět). Platí tedy, že pro pojmenování děje se tam, kde nelze použít gerundium, použije infinitiv, a naopak:

nom.	<i>legere est discere</i>	,číst znamená učit se'
gen.	<i>cupidus legendī</i>	,toužící číst', ,dychtivý (po) čtení'
dat.	<i>operam dare legendō</i>	,věnovat se čtení'
akuz.	<i>volō legere</i>	,chci číst' (přímý předmět: infinitiv)
	<i>liber aptus ad legendum</i>	,kniha vhodná ke čtení' (po předložce: gerundium)
abl.	<i>discimus legendō</i>	,učíme se čtením'

Gerundium se počítá mezi **slovesné tvary**. Hlavní důvod je ten, že zachovává **rekcí** slovesa (tj. pojí se s předmětem v témž pádu jako základové sloveso; naproti tomu substantiva se pojí s genitivem, tak jako je tomu i v češtině v případě slovesných abstrakt):

<i>legere librōs</i> →	<i>discimus legendō librōs</i> (akuz.)	,učíme se čtením knih (gen.)'
	x subst. <i>lectiō librōrum</i> (gen.)	,čtení knih'

Jakožto slovesný tvar se gerundium rozvíjí adverbium (nikoli adjektivem):

Male imperandō summum imperium āmittitur. „Špatným vládnutím lze přijít i o největší říši.“

Gerundivum

Gerundivum je slovesné **adjektivum**, které se – stejně jako gerundium – tvoří sufixem *-nd-* od prezéntního slovesného kmene. Na rozdíl od gerundia se však gerundivum tvoří ve **všech rodech, číslech a pádech**.

Gerundivum má **pasivní** význam a často vyjadřuje **nutnost / vhodnost děje**. Do určité míry může sloužit jako náhrada neexistujících pasivních participií s významem současnosti a následnosti.

liber legendus, kniha, která má být čtena'
,kniha, kterou je vhodné/nutné číst'
,kniha vhodná ke čtení' apod.

librī legendī, knihy, které mají být čteny / které je vhodné/nutné číst / vhodné ke čtení'
puella laudanda, dívka, kterou je vhodné/nutné/třeba chválit', ,chvályhodná dívka'

Gerundiva mohou ve větě vystupovat jako běžná adjektiva, která označují nutnost nebo možnost děje, např. *mīrandus* ,obdivuhodný', *laudandus* ,chvályhodný', *spernendus* ,hodný pohrdání' ad. Coby adjektiva mají gerundiva ve větě funkci **přívlastku** nebo **jmenné části**

přísudku. Ve spojení se slovesem *esse* tvoří tzv. **opisné časování trpné**, jímž se vyjadřuje nutnost nebo vhodnost slovesného děje:

laudandus sum = ‚musím/mám být chválen‘
laudandus eram = ‚musel jsem / měl jsem být chválen‘
laudandus erō = ‚budu muset být chválen‘
laudandus fuī = ‚musel jsem / měl jsem být pochválen‘

Liber legendus est. ‚Kniha má/musí být čtena.‘
Librum legendum esse putō. ‚Domnívám se, že kniha má/musí být čtena.‘

Původce děje se ve spojení s gerundivem většinou vyjadřuje **dativem** (tzv. *dativus auctōris*):

Liber mihi legendus est. ‚Mám/musím číst knihu.‘
(dosl. ‚Mně jest číst knihu.‘ / ‚Kniha mnou má/musí být čtena.‘)
Medicō vulnera sānanda sunt. ‚Lékař má/musí léčit rány.‘

U **nepřechodných** sloves (tj. takových, která nemají přímý předmět, a tedy od nich nelze tvořit osobní pasivum typu ‚kniha je čtena‘) se používá neosobní vazba (3. sg. neutra):

Dormiendum est. ‚Je třeba spát.‘

Gerundiva však mohou v latinských větách vystupovat i v podstatně složitějších konstrukcích. Ve spojení substantivum (pří. zájmeno) + gerundivum představuje substantivum/zájmeno vlastně představuje jakýsi myšlený **podmět** pasivního slovesného děje, který označuje základové sloveso, od něhož je gerundivum odvozeno:

liber legendus ‚kniha, která má být čtena‘ ≈ *liber legitur* ‚kniha je čtena‘
bellum gerendum ‚válka, která má být vedena‘ ≈ *bellum geritur* ‚válka je vedena‘

Taková gerundivální vazba pak jako **nedělitelný celek** může být navázána na další substantivum a formálně tak být jeho neshodným **přívlastkem**:

cupiditās bellī gerendī ‚touha vést válku‘, ‚touha po vedení války‘
spēs potiendōrum castrōrum ‚naděje na zmocnění se tábora‘

Stejně tak může být vazba subst./zájmeno + gerundivum jako celek součástí různých **předložkových vazeb**:

locus idōneus ad urbem condendam ‚místo vhodné k založení města‘
dē ūtendā pecūniā disputāre ‚diskutovat o použití peněz (= jak mají být použity)‘

Velmi často nese gerundivální vazba význam **účelu** nebo **cíle**, např. *locum urbī condendae eligere* ‚vybrat místo k založení města‘.

Gerundivum vs. gerundium

Stejný obsah, jaký mají výše uvedené fráze s gerundivem, je možné (a pro českého mluvčího je to i přirozenější) vyjádřit také gerundiem, které řídí předmět v akuzativu nebo v ablativu:

cupiditās bellī gerendī (gerundivum) ≈ *cupiditās gerendī bellum* (gerundium)
(*cupiditās* ‚touha‘ se pojí s genitivem: gerundium *gerendī*; gerundium jakožto slovesný tvar se pojí s předmětem, a to ve stejném pádu, jako základové sloveso samo, zde tedy: *gerere bellum* ‚vést válku‘ → *gerendī bellum*)

spēs potiendōrum castrōrum (gerundivum) ≈ *spēs potiendī castrīs* (gerundium)
(*spēs* ‚naděje‘ se pojí s genitivem: gerundium *potiendī*; sloveso *potīri* se pojí s ablativem: *potīri castrīs* → *potiendī castrīs*)

Podobně např.:

locus idōneus ad urbem condendam ≈ *locus idōneus ad condendum urbem*
dē ūtendā pecūniā disputāre ≈ *disputāre dē ūtendō pecūniā*

V klasické latině se však v těchto případech dává přednost vazbám gerundiválním, s výjimkou následujících případů:

- zdůrazňuje-li se slovesný pojem, např.:
Iniūriās ferendō maiōrem laudem quam ulciscendō merēmur. ‚Snášením bezpráví si zasluhujeme větší chválu než odplácením.‘
(V souvětí mají sémanticky prominentní postavení dva slovesné pojmy, které stojí v opozici: bezpráví snášet x bezpráví odplácet.)
- je-li předmět vyjádřen neutrem adjektiva nebo zájmena, např.:
studium multa cognōscendī ‚snaha mnohé se dozvědět‘
(Kdyby byla použita synonymní vazba s gerundivem – *studium multōrum cognōscendōrum* –, čtenář či posluchač by si nebyl jistý, zda je míněno *cognōscere multa* ‚dozvědět se mnohé (věci)‘, nebo *cognōscere multōs* ‚poznat mnohé lidi‘.)
- vzniklo-li by v gerundivální vazbě nelibozvučné hromadění koncovek *-ōrum*, *-ārum*, např.:
occāsiō optimōs librōs legendī ‚příležitost číst skvělé knihy‘
(× gerundivum *occāsiō optimōrum librōrum legendōrum*)

Gerundiva, se kterými jsme se dosud setkali v textech:

Itaque cōgitandum est... = ‚A tak je třeba zvážít...‘

ad studia doctrinārum complenda excolendaque = ‚k dovršení a pěstění studií‘ (doslova: ‚ke studiím, která mají být dovršena a pěstěna‘)

dē magistrō dēstinandō petierant = ‚žádali o ustanovení představeného školy‘ (doslova: ‚žádali o představeného školy, který má být ustanoven‘)

habendī senātūs locus = ‚místo, kde se má konat senát‘ (doslova: místo pro senát, který se má konat‘)

quae ad effēminandōs animōs pertinent = ‚co vede ke zženšťování duší‘ (doslova: ‚co vede k duším, která mají být zženšťeny‘)